

ANİTA DESAİ ROMANLARINDA SÖMÜRGEÇİLİĞİN BİR YANSIMASI OLARAK YABANCILAŞMA SÜREÇLERİ

Mehmet GÜNEŞ*

ÖZET

Yabancılaşma, yüzyıllardır felsefe, psikoloji, sosyoloji ve edebiyat alanında önemini koruyan bir kavramdır. Bu çalışmada, yabancılaşma kavramı, yine kendi aralarında yakın ilişki içinde olan kitle, kültür, bunalım kavramları ile ilişkisi açıklanarak irdelenmekte ve yabancılaşma kavramının söz konusu kavramlarla ilişkisi çözümlenerek yabancılaşmanın ortaya çıkma koşulları değerlendirilmektedir. Birey yeni kent hayatıyla beraber kendisini çok daha karmaşık bir yapı içerisinde bulmuştur. Birey bu yeni ve yabancı durum içerisinde kendisinde farklılık yaratma çabası içerisinde girmiştir. Bireyin bu farklılaşma çabasının altında şüphesiz bireyin kendini arama çabaları yatmaktadır, çünkü birey artık kendisine ve topluma yabancıdır. Yabancılaşma çağdaş psikolojide ve sosyolojide kişinin kendisine, içinde yaşadığı topluma, doğaya ve başka insanlara karşı duyduğu yabancılaşma hissi olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada; sömürgecilik ve yabancılaşma konularına odaklanan Baumgartner's Bombay, Journey to Ithaca ve The Zigzag Way adlı İngiliz romanları postkolonyal söylem ve yakın okuma yöntemiyle kritik edilerek yabancılaşma konusu kültürel, bireysel ve psikolojik boyutlarıyla incelenmektedir. Seçilen romanlarda, göçün yol açtığı kimlik çatışması, Doğu-Batı karşıtlığı, yabancılaşma ve ötekileştirme sorunlarının ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anita Desai, Yabancılaşma, Göç, Kültürel Çatışma, Kimlik Krizi, Postkolonyalizm.

ALIENATION PROCESSES AS A REFLECTION OF COLONIALISM IN THE NOVELS OF ANITA DESAI

ABSTRACT

Alienation is a concept that has maintained its importance in the fields of philosophy, psychology, sociology and literature for centuries. In this study, the concept of alienation is examined by explaining its relationship with the concepts of mass, culture and crisis which are in close relation with each other and the conditions in which alienation has emerged are discussed through the analysis of the relation between the concept of alienation and aforementioned concepts. The individual has found himself in a much more complex structure with the new urban life. In this new and stranger situation, the individual has tried to create a difference in himself. Undoubtedly, self-exploration efforts of the individual lie under this differentiation efforts because the individual is now an alien to himself and the society. In contemporary psychology, alienation is defined as a sense of estrangement that one feels for himself, other people, the society and nature he lives in. In this study, English novels Baumgartner's Bombay, Journey to Ithaca and The

* Araş. Gör., Harran Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, mgunes@harran.edu.tr

Zigzag Way which focus on colonialism and alienation have been evaluated through the methods of close reading and postcolonial discourse analysis in terms of cultural, individual and psychological dimensions. In these selected novels, it has been determined that the conflict of identity caused by migration, East-West opposition, alienation and marginalisation problems came to the forefront.

Keywords: Anita Desai, Alienation, Migration, Cultural Conflict, Identity Crisis, Postcolonialism.

GİRİŞ

Havva ile Âdem'in Cennetten kovulması sürecine kadar götürülen yabancılaşma kavramı felsefi anlamda ilk kez Hegel tarafından kullanılmıştır. Hegel yabancılaşma teriminin birbiri ile ilintili iki büyük anlamı olduğunu belirtmektedir. Varoluşunu oluşturan özünü koruyan bireyin geçmişte birleşik olduğu bir şeyden ayrıldığına farkındalığı yabancılaşmanın birinci aşamasını; bireyin özünde farklı olmadığı ve geçmişte birleşik olduğu bir şeyden ayrı olan benliğinden kasti vazgeçiş ya da teslimiyeti ise yabancılaşmanın ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Yirminci yüzyılda gerçekleşen sanayileşme, modernleşme, kapitalizm ve teknolojik gelişmeler bireyin ve toplumun medeniyet düzeyini gittikçe artırsa da yaşanan bu gelişmeler modern insanın giderek yalnızlaşmasına ve zamanla da yabancılaşmasına neden olmuştur. Sözü edilen yabancılaşma bireyin sadece kendine yabancılaşması ile sınırlı kalmaz, kişi çevresine ve topluma, hatta zaman zaman doğaya bile yabancılaşmaktan kendini kurtaramaz. Yabancılaşma temel olarak Batı'nın dünyaya armağan ettiği ve modern dönemde bireyin ruhsal ve zihinsel anlamda oluşturamadığı benlik bütünlüğünün eksikliği sonrasında yaşanan karmaşaya göndermede bulunan varoluşsal bir kavramdır.

Postkolonyal romanın en çok ele alınan tematik unsurlarından olan göç ve yabancılaşma kavramları, sömürgecilik sonrası kimliğe özgü, kişinin kendisini bulunduğu yer ile özdeşleştirememesinin yarattığı güçlüklerden doğan kimlik bunalımına vurgu yapmaktadır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren insanlığın önemle üzerinde durmaya başladığı yabancılaşma olgusu sosyal bilimlerin her alanında büyük bir ilgi ve dikkatle araştırılmaktadır. İnsanlık tarihi kadar eski olan ve tarihin her döneminde gündemde kalmayı başaran yabancılaşma düşüncesi, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde hızla artan bağımsızlık hareketleri nedeniyle küreselleşen dünyanın en çok tartışılan sorunlarından biri haline gelmiştir.

Son dönem İngiliz edebiyatının önde gelen kadın romancılarından Anita Desai yabancılaşmanın daha çok duygusal ve ruhsal yönleriyle ilgilenir. Bu çalışma Desai'nin eserlerindeki karakterlerinin ahlaki anlamda yaşadığı yabancılaşmadan çok kültürel ve duygusal boyutta yaşadığı yabancılaşma üzerine odaklanmaktadır. Anita Desai'nin kurgusal

dünyasında yabancılaşan bir birey yabancılaşmayı duygusal anlamda toplumdaki soyutlanma şeklinde deneyimler. Desai'nin yabancılaşma kavramına getirdiği psikolojik derinlik Hint asıllı İngiliz yazar Salman Rushdie'nin de dikkatini çeker ve Desai'ye olan hayranlığını şu sözlerle ifade eder:

Anita Desai'nin kurgu dünyasının konusu bu zamana kadar hep yalnızlıktan kaynaklanan yabancılaşma olmuştur. Onun yarattığı en unutulmaz karakterler- *Fire on the Mountain* romanındaki yaşlı kadın Nanda Kaul ya da *Clear Light of Day* romanındaki Bim- toplumdaki kendilerini soyutlayarak tek başına yaşayan kişilikler olmuşlardır. Desai'nin kitapları da yazarın anlayışı, dili kullanmadaki inceliği ve keskin zekâsıyla aydınlatılmasına rağmen karakterler bir anlamda yalnız ve kimsesiz kalmayı tercih ederler (Rushdie, 1991, s. 71).

ANITA DESAI'NİN EDEBİYAT DÜNYASI

Uzun yıllar İngiliz sömürgeciliği altında yaşayan Hint asıllı bir ailenin kızı olan ve eserlerinde modern insanın ikilemlerini kaleme alan Anita Desai'nin yabancılaşan karakterlerinin mücadelesi Albert Camus'nün kahramanından çok Franz Kafka'nın başkarakterlerinin verdiği mücadeleyle benzerlik taşımaktadır. Anita Desai'nin karakterleri varoluşun acıklı yüzüyle tek başlarına mücadele ederler ve yaşadıkları hayal kırıklığının zevkine varırlar. Onların yaşadığı yabancılaşma Kafka'nın karakterlerinin yaşadığı bürokratik yabancılaşmadan farklı olarak sömürgeciliğin yarattığı travma kaynaklı bir yabancılaşma olsa da tıpkı Kafka'nın başkarakterleri gibi Desai'nin başkarakterleri de iç ve dış zorunluluklar arasında ıstırap verici bir çelişkiyle yüz yüze kalırlar. Bu durumda göç eden birey kendi içindeki bölünmüşlüğüyle kendisine yabancı bir ortamda yine kendisine yeni bir benlik ve kimlik oluşturmaya çalışır. Fakat bu durum uyum problemi, ötekileşme ve yabancılaşma gibi duygular yaşayan birey için sancılıdır ve sancılı bir süreci de içinde barındırır:

Franz Kafka'nın modern bireyin yaşadığı yabancılaşmayı elen alan romanlarıyla tematik açıdan benzeyen Desai'nin romanları insanın kaderi, iç ve dış dünyasında yaşadığı şaşkınlık ve ızdırapları ele almaktadır. Desai'nin karakterlerinin belirsiz hedefler uğruna mücadele ettikleri için gösterdikleri çabanın gitgide soyut ve güvenilmez bir hal aldığı farkına varmaları onların ıstıraplarını daha da derinleştirmektedir (Lavanya, 2013, s. 3).

Anita Desai'nin romanlarında resmedilen yabancılaşma bireylerin sürgün ve diaspora deneyimleri sonucunda toplum ve aile bağlarını tamamen kopararak yaşadıkları bir yabancılaşma değildir. Onun karakterleri ailevi ve

sosyal bağlarıyla olan ilişkilerini kesmezler ve her ne kadar istemeseler de evlilik sonucunda yaşamlarında monotonluğa karşı mücadele ederek kendilerine karşı yapılan haksız küçük düşürülmeleri ve insancıl olmayan tutumları protesto ederler. Çağdaşları olan Bharati Mukherjee ve V. S. Naipaul'un kurgu dünyasında yaşanan sürgün, karakterleri yabancılaşmaya doğru sürükleyen tetikleyici bir unsur olarak yer alırken Anita Desai'nin kurgu dünyasına bakıldığında ise sürgün gibi bir durumun olmadığı ve sürgünün bir tema olarak ele alınmadığı görülmektedir.

Desai'nin karakterleri Hint kökenli olmalarının getirdiği dezavantajın da etkisiyle bir öz bilinçlilik durumuna ulaşamayıp kendilerini kültürel bir yabancılaşma içerisinde bulurlar, çünkü Batı toplumunun bireyleri ile bütünleşme çabaları sonuçsuz kalır. Sömürgecinin sömürgeleştirdiği insanlar hakkında kasıtlı olarak yarattığı olumsuz imaj süreç içerisinde bir gerçeklik olarak algılanmaya başlanır. Sömürgeleştirilen üzerinde yaratılan bu algı kampanyası artık değişmesi zor bir duruma dönüşür ve Desai'nin karakterleri kendileri hakkında yaratılan bu olumsuz algıyı değiştiremeyeceklerini anlayıp onunla birlikte yaşamak durumunda kalır. T. S. Eliot'un *Kültür Üzerine Düşünceler* adlı çalışması Üçüncü Dünya göçleri sonucunda bireylerin yaşadığı kimlik krizi ve arada kalmışlık durumu nedeniyle maruz kaldıkları bu aidiyetsizlik duygusunu ironik bir biçimde dile getirir:

Modern zamanların göçmenleri (...) kendilerini kimi toplumsal, dini, ekonomik ya da siyasi belirlenimlere veya tüm bunların özgül bir karışımına göre konumlandırıyorlar. Dolayısıyla bu hareketlenmelerin doğasında mezhepçiliğe benzer bir şeyler var. İnsanlar kültürlerinin yalnızca bir kısmını beraberlerinde getirmekteler (...) Haliyle yeni topraklarında geliştirdikleri kültür hem esas kültürlerine şaşırtıcı bir biçimde benziyor hem de o kültürden çok farklı: Bazen asıl ırklarıyla ne şekilde ilişki kuracakları sorusu ve daha sonra asıl kaynaktan başka bir yere göçme durumu karmaşık hale gelecektir. Bu şekilde, kültürler arasında özgül sempati deneyimleri ya da çatışmalar yaşanabilir (Eliot, 1987, ss. 63-64).

Desai'nin eserlerindeki karakterlerin yalnızlığı, toplumsal aidiyet hissinin yokluğu ve öteki olarak görülmenin yarattığı aşağılık duygusu sonrasında kendilerini yabancılaşmış bir durum içerisinde bulunmalarından ileri gelir. Karakterlerinin iç dünyalarının yanında sosyo-kültürel yapıyla olan ilişkilerini de mercek altına alan Desai, bireyin içinde yaşadığı toplum ve kültür ile olan bağlarının zayıflaması sonucunda günden güne kopan insani ilişkilerin sömürgecilik sonrası dönemdeki yansımalarını dile getirmektedir. Desai'nin romanlarında bireylerin içinde yaşadıkları topluma yabancılaşmaları hem kendilerine yönelik önyargılı ve aşağılayıcı tutum ve

yaklaşımlarla bağlantılı olarak değerlendirilmekte hem de ait oldukları etnik kimlik ve sömürgeleştirilen Doğu toplumunun bir üyesi olmalarıyla kaynaklı olarak ele alınmaktadır.

Hint-İngiliz edebiyat geleneği içerisindeki diğer yazarlardan farklı olarak Anita Desai eserlerinde toplum ve toplumsal güçlerin yanında bireyin psikolojisinin toplumsal ve kültürel değerler ile olan ilişkisini de ele alır. Hindistan'daki kast sistemi içerisinde alt sınıflarda yer aldığı için değersiz görülen kadın, çocuk ve yaşlı bireylerin yaşamlarına ilgi duyan Anita Desai eserlerinde oluşturduğu karakterleri de bu gruplara ait bireylerden seçmekte ve onların ezilmiş ve ötekileştirilmiş bir psikoloji içerisinde ruh dünyalarını etkili bir anlatımla yansıtmaktadır. Karakterlerinin varoluşsal anlamda yaşadığı sıkıntıları ve yabancılaşmayı geriye dönüş ve bilinç akışı teknikleriyle dile getiren Desai, eserlerinde psikolojik unsurlara ağırlık vererek zihnin ve ruhun bir bütünlük oluşturmasına çalışmaktadır. Hintli yazar D. K. Pabby'nin de belirttiği gibi Anita Desai yapıtlarında sömürgecilik sonrası Hindistan toplumunda kadının maruz kaldığı şiddeti, ayrımcılığı, ötekileştirmeyi ve bunun sonrasında toplum hayatından dışlanmasını yansıtır. Kadına dair sorunları bizzat bir kadının gözünden dile getiren Desai, erkek egemen Hindistan toplumunda kadının toplumsal ve kültürel hayatta yaşadığı kimlik ve aidiyet problemlerini psikolojik roman geleneği içinde ele alır:

İngilizcedeki psikolojik roman geleneğini benimseyen ve onu Anglo-Amerikan realizminin konvansiyonlarıyla birleştiren Anita Desai romanlarında özellikle bağımsızlık sonrası Hint toplumunda kadının garip doğası ve bazen de Hindistan'ın şanlı geçmişi ile alakalı çağdaş sosyo-kültürel konuları dramatize etmiştir (Pabby, 2005, s. 67).

Bireysellik arayışında olan insanlarla ilgilenen Desai, karakterlerinin ruhsal ve psikolojik derinliğine inerek kendi benliğini keşfetme amacıyla olan karakterleri uzun bir yolculuğa çıkarır. Desai tamamen nesnel olabilmenin olanaksız olduğuna inandığı ve insanın ruh dünyasındaki duygu ve düşüncelerin daha önemli olduğuna kanaat getirdiği için öznel bir yazar olma çizgisinde ilerlemeyi tercih eder. Neredeyse bütün romanlarının sonunun açık uçlu olması Anita Desai'nin edebi kariyerini diğer sömürgecilik sonrası yazarlardan farklı kılmaktadır. Okuyucu romanı yazarın dünya görüşüne göre değil kendi istediği gibi sonlandırabilme gücüne sahip olduğu için karakterin yaşadığı bunalımların, yalnızlıkların ve arada kalmışlıkların yorumu okuyucunun dünyaya bakış açısına göre değişebilmektedir.

BAUMGARTNER'S BOMBAY ROMANINDA KİMLİK KRİZİ

Anita Desai'nin Alman geçmişinin izlerini taşıyan ve yazdığı ilk romanlarındaki Hintli kadınların yabancılaşması temeli üzerine kurgulanan eserlerinden farklı olan *Baumgartner's Bombay* romanında Batı kültürü içerisinde yetişmiş erkek bireylerin yaşadıkları kimlik bunalımları ve sonrasında ortaya çıkan yabancılaşma duygusu açığa çıkarılmaktadır. Roman sadece bir bireyin insanlık ya da insanlık dışı durumunu değil aynı zamanda modern bireyin kökünden uzaklaştırma ve yabancılaşmayı beraber deneyimlediği evrensel çıkarımı da keşfetmektedir (Clement, 1995, s. 226). Ailesinin farklı kültürlerden olmasının üzerinde bıraktığı etkiyi dile getiren yazar bunun yaşadığı melezlik durumu üzerindeki etkisini yansıtmaktadır.

Romanın başkahramanı olan Hugo Baumgartner ailesiyle beraber çocukluğunu geçirdiği Almanya'dan maruz kaldığı ırkçılık nedeniyle ayrılmak zorunda kalır. Doğup büyüdüğü Almanya'da bir Yahudi olması ona kendi öz yurdunda gurbet yaşatmakta ve Baumgartner'i ülkesini terk ederek bir sürgün olmaya mecbur bırakmaktadır. Baumgartner'in henüz bir çocukken bile okuldaki arkadaşları tarafından dışlanması sonucu yaşadığı yalnızlık onun kendisini tanımlama noktasında sıkıntı yaşamasına neden olur. Irkçılığın hüküm sürdüğü Nazi Almanyası'nda öteki olarak muamele gören Baumgartner, sahip olduğu değerlerini istediği gibi yaşayabileceği bir özgürlük ortamı olarak gördüğü Hindistan'da yeni bir kimlik bulmanın hayalini taşımaktadır. (Desai, 1988 s. 62). Hâlbuki Almanya gelişip kalkındığında Baumgartner'i istemediği gibi büyük umutlarla geldiği Hindistan'ın da kendisine ihtiyaç duymadığını fark eder ve bu durum sonucunda Baumgartner kendisini kimsesizlik ve yabancılaşmanın ikilemleri arasında sürükleniyor gibi hissetmektedir. (Desai, 1988, s. 16)

Kimlik bireyin kendi içinde kazandığı tek boyutlu bir yapı olmadığı ve içinde bulunulan toplumdaki bireylerle kurulan iletişim sonucunda kazanıldığından dolayı Baumgartner Alman toplumunda saygın bir birey konumuna yükselebilmek için çeşitli girişimlerde bulunsa da istediği sonucu elde edemez. Almanya'da Yahudilere uygulanan anti-semitizm hareketinin kurbanı olarak siyasi bir sürgün gibi ülkesini terk etmek zorunda kalan Baumgartner yeni bir gelecek inşa etmek için Hindistan'ın güvenli kıyılarında bir kimlik arayışı içine girer:

Kabul ediyordu fakat kabul edilmiyordu; bu onun yaşamının hikâyesiydi ve bütün yaşamı boyunca da karşılaştığı tek tehditti. Koyu bir tene sahip olması onun Almanya'da bir Yahudi olarak anılmasına neden olur. Baumgartner Hindistan'da saygılı bir

kişi olarak davranmaya çalışsa da bu onun firanghi¹ olarak anılmasına engel olmaz. Her iki ülkede de kabul edilmeyen, istenilmeyendir (Desai, 1988, s. 201).

Romanda köklerinin bulunduğu Almanya ile bir aidiyet arayışı doğrultusunda gittiği Hindistan arasında sıkışıp kalan ve her iki ülkede de Yahudi olması nedeniyle önyargılı bir tutumla karşılaşan Baumgartner'in içinde bulunduğu yabancılaşma durumunun kendi kişisel aile hikâyesiyle bağlantılı olup olmadığı ile ilgili bir soruya Desai şöyle cevap verir:

Tam olarak değil. Arka planda barındırdığım Alman geçmişim ve mirasım hakkında yazmak istedim, fakat bunu Hindistan bağlamında nasıl ele alacağımı bilmiyordum. İngilizler hakkında yeterince rahat bir biçimde yazabilirsiniz, fakat Hindistan'daki bir Alman hakkında nasıl yazabilirsiniz? Bir konu etrafında dolanıp durmak uzun bir zamanımı aldı-annemin içinde bulunduğu çevrede onun gibi bazı insanlar vardı. Benim romanla ilgili düşündüğüm bir başlığım vardı fakat tuhaf bir şekilde *Baumgartner's Bombay* adı gökten inmiş gibiydi ve bana da kalanını ortaya çıkararak hikâyeyi icat etmek düştü.²

Sanayileşme ile birlikte hızla artan ham madde ve insan kaynağı bulma yarışı küresel çapta iki büyük dünya savaşının yaşanmasına neden olmuştur. Dünya devletleri arasında Pazar bulma rekabeti yoluyla sürekli artan sömürgecilik hareketleri birey ve toplum üzerinde çok büyük yıkımların oluşmasına yol açmıştır. Sömürgecilik sonrası süreçte yaşanan göç hareketleri, ırkçılık ve ötekileştirme deneyimleri sonrasında bireylerin içsel dünyalarında yaşadıkları yabancılaşma duygusu Baumgartner'in hikâyesinde de kendisini göstermektedir. Roman modern bireyin duygusal ve coğrafi dünyalarının sürekli olarak zarar görmesi sonucu kimliksizleşmesinin ve yerinden yurdundan edilerek kültürel köklerinden koparılanların yaşadığı ikilemin resmini çizmektedir. Post kolonyal dönemde iş bulma ümidiyle ülkelerinden göç etmek zorunda kalan bireylerin gittikleri ülkelerde kabul görmeyip dışlanmaları ve o topluma ait görülmemeleri bireyin giderek kendisinden ve içinde bulunduğu toplumdan yabancılaştığı gerçeğine ışık tutmaktadır. Hugo Baumgartner'in durumunda da olduğu gibi genellikle bir yaşama koşulu olarak başlayan sürgünün deneyimi zihinsel bir geçekliğe dönüşmektedir (Prasad, 1981, s. 216).

¹ Kökeni Farsçaya dayanan ve bireyin yabancı, dışlanmış, istenilmeyen bir öteki olduğuna vurgu yapmak için Urduçada ve Hintçede kullanılan bir kelimedir.

² http://webcache.googleusercontent.com/connecting_the_cultural_dots, 18.11.2018

Sosyal açıdan kabul edilme bir insanda kimlik duygusunun oluşmasında önemli derecede rol oynayan temel bir faktördür. Alman Yahudilerinin madun figürü olan Baumgartner, ırkçılığın hâkim olduğu bir baskı ve zulüm ortamından Hindistan'a yaptığı zorunlu göç sonucunda da beklediği sonuca ulaşmamıştır. Baumgartner'in bu yeni ortamında da öteki olarak görülmesi onu bireysellikten uzaklaştırmakta ve kültürel köklerinden uzak bir yabancı kılmaktadır.

Baumgartner'in bulunduğu her ortamda Yahudi olmasının toplumdaki bireyler tarafından rahatsızlık yaratan bir durum olarak algılanmasının manevi dünyasında oluşturduğu yabancılık hissini üzerinden atmasında annesinin büyük katkısı görülmektedir. Bu yalnız dünyada ona canlılık veren ve hayata sıkı sıkıya sarılmasını sağlayan tek şey annesinden kalan hatıralardır. Kendisine hem bir arkadaş olan hem de rehberlik eden annesinin yokluğu Baumgartner'de yabancılaşma duygusu oluşturduğu gibi "Hindistan'ın tozlu topraklarında ağır ağır yürüyen yaşlı bir kaplumbağa" (Desai, 1988, s. 11) olduğu hissini de uyandırarak yaşamın anlamsızlığını sorgulamaya götürmektedir.

Baumgartner'in yaşadığı yabancılaşma sürecinde köksüzlük ve bir hiç olduğu duygularını aynı anda deneyimlemesinin anlatıldığı roman "Desai'nin emperyal geleneği temsil etmek için ele aldığı sömürgeleştirilenleri Avrupa'nın sahip olduğu bir mülk olarak" (Newman, 1990, ss. 195-208) göstermektedir. Yaşadığı hayal kırıklıklarını ve çektiği acıları unutmak için gençliğini ve güzelliğini yitirmiş ve kendisi gibi kimsesiz bir bayan olan Lotte, Baumgartner'in bu dünyada derdini paylaşıp rahatlayabileceği tek kişidir:

Baumgartner Lotte'yi ziyaret eder, onu anlamaya çalışır, onunla duygularını paylaşır ve ikisi beraber sertliğin, zorbalığın, acımasızlığın her tarafı kapladığı bir dünyadan kendilerini korumak için karşılıklı anlayış ve hassasiyetin hüküm sürdüğü bir ada inşa ederler (Desai, 1988, s. 10).

JOURNEY TO ITHACA ROMANINDA BENLİK ARAYIŞI

Doğu ile Batı kültürlerinin karşılaşması temalarının geleneksel olarak ele alındığı sömürgecilik sonrası roman anlayışının sınırlarını aşarak farklı bir yol izlenen *Journey to Ithaca* romanında ise sömürgeci zihniyetten çok bir bireyin yaşamın hakikatini bulmak için çıktığı yolculuk ele alınmaktadır. Kültürel olarak üstünlük ve savundukları davalarında haklılık iddiasında olan beyaz adamın dünyayı medenileştirme görevi ya da misyonu (*White Man's Burden*)³ ile desteklenen roman bir Üçüncü Dünya ülkesi olarak

³ Rudyard Kipling'in 1899'da yayınladığı ünlü şiiri. Bu terim Batılı sömürgecilerin dünya halklarını medenileştirme projesini, yani emperyalist ideolojiyi simgeler.

kabul edilen Hindistan'ın imajının alçaltılmaya çalışılması fikriyle bağdaşmaz:

Journey to Ithaca Desai'nin edebi kriterlerinden bir kopuşa işaret etmektedir. Roman yazarın bu zamana kadar meşgul olduklarından farklı bir tarz ve konu getirmektedir. Romanda hiçbir güncel düşünce akımı, feminizm tartışmaları, kimlik ve ırksal sorunlar ortaya çıkmaz ve hatta yazarın yaptığı en iyi iş olan bireysel ilişkilerdeki karışıklıklara bile değinilmez. Tüm bu konular dikkatli bir biçimde metnin konu alanının dışında tutulmuştur. Yazarın burada meşgul olduğu şey Hint yaşam felsefesinde yer alan ananta yatra⁴ kavramı gibi bir şey olan sürekli devam eden bir yolculuk fikridir (Kundu, 2007, ss. 161-174).

Anita Desai, diasporik tecrübenin belirsizliğini göstermek için batıların ruhsal ıstırabını veya arayışını kullanmaktadır. Diaspora kaynaklı deneyimlerin ikilemini yaşayan Sophie yabancılaşmış ve kafası karışmış bir kişiliğe sahiptir. İtalya'dan Hindistan'a fiziksel olarak yolculuk etmek onun için bir işkenceye dönüşmekte ve kendi benlik algısında karmaşalara neden olmaktadır. Kültürel yer değiştirme ve kimlik krizi Sophie'yi çevreleyen iki ana faktör olarak belirlemektedir. Kendisini Hindistan'ın insanları ve kültürüyle bütünleştiremediği için yaşadığı kimlik krizi tüm acılarının sebebi olarak görünmektedir. Hindistan'daki her şey onun travmatize olmasına neden olmakta ve kendisini bir tür diasporik özne olarak görmektedir. Kocasının peşine takılarak Hindistan'a yaptığı yolculuk sonrası ülkesine döndüğünde kendisini İtalya ile ilişkilendiremeyen Sophie arada kalmışlık durumunun içinde yaşamaya çalışır.

Romanın başlığı varoluşun insan zihnini karmaşıklaştırdığı ve yaşamın anlamının sorgulandığı belirsiz bir düzende bireyin yaşamın hakikatini elde etmek için çıktığı yolculuğa göndermede bulunur. Tıpkı James Joyce'un *Ulysses* romanındaki Leopold Bloom'un Dublin'in sokakları ve caddeleri arasında aşağılanması ve hakarete uğraması sonucu boşlukta kalması gibi Ithaca da asla elde edilemeyecek olan hakikatin bulunduğu yer olarak simgesel bir anlam taşımaktadır. *Odysseia* destanında Troya'dan ayrılarak yönünü denizlere çeviren Odysseus, gittiği birçok yerde hem yüceltilme hem aşağılanma duygularını tadar; hem aşk ve ölümsüzlük hem de ihtiras ve kıskançlık duygularıyla dolu insanlarla karşılaşır. Sophie de, Hindistan'ın karmaşık sokaklarında dolaşırken yabancı olarak görülmekten ve aşağılanmaktan kurtulamaz. Hindistan'da hem acı çeken hem de mutlu olan Sophie, aşağılanmışlık duygusunu, yabancılaşmayı, yurt sevgisini ve

⁴ Sanskritçede kutsal bir mekân için yapılan sınırsız ve sonsuz bir yolculuğa göndermede bulunmak için kullanılan bir kavram.

ötekileştirilmeyi derinden hisseder. Bütün bu yaşadıklarına rağmen Sophie burada önemli olanın hakikatin sırrına varmak değil bunun için çaba göstererek hakikat yolculuğunda bulunmak olduğunun farkındadır:

Romanın simgesel başlığı yaşamın temel hakikatini ve varoluşun karmaşık yapısında saklı bulunan gerçeği aramayı sembolize etmektedir. Roman Ithaca'nın spesifik bir mekan olarak durduğu, yani, Odysseus'un uzun süredir ortalıkta uzun süre görülmemesine rağmen kutsallığını devam ettiren vatanına doğru bir yolculuktur (Akilla ve Phil, 2013, ss. 19-26).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde artan benlik arayışlarının sonucunda bireyin kendisini boşluğa düşmüş gibi hissetmesinin yanı sıra 1970'li yıllarda yaygınlaşan Hippie modasının Hindistan'daki yansımalarının ele alındığı romanda Hindistan'ı manevi anlamda yaşanabilecek ideal bir mekân olarak gören karakterlerin yaşamları incelenmektedir. Romanın başkarakteri Matteo'dan yaklaşık elli yıl önce Mısır kökenli Laila adlı bir kadının dans öğrenmek amacıyla gönderildiği Paris'teki kültürel çevrede yalnızlaşması onu benliğin ve yaşamın hakikati arayışına iter. Bu arayış doğrultusunda Venedik ve New York gibi şehirlere dans grupları eşliğinde giden Laila aradığı hakikatin izine buralarda rastlayamaz. Son bir çare olarak Hindistan'ın Ashram kentine giden Laila aradığı manevi doygunluğa burada ulaştığını düşünür ve yaşamını bu kutsal şehirde devam ettirmeye karar verir. Yaşamın hakikatinin anlamına varan Laila yaşamın hakikatinin anası anlamında 'Mother' ismiyle anılmaktadır, fakat Matteo'nun eşi Sophie Laila'dan hoşlanmadığını eşine söyler: Laila belki senin annen olabilir fakat benim bana her anlamda oldukça yeten tek bir annem var. Benim böyle bir anneye ihtiyacım yok (Desai, 1995, s. 144).

Laila'dan elli yıl sonra aslen İtalyan olan Matteo adlı bir erkeğin de sürekli olarak bir öz gerçeklik arayışında olması onun da benzer süreçlerden geçeceği bir hakikat arayışı yolculuğuna çıkmasına neden olur. Herman Hesse'nin '*Doğu'ya Yolculuk*' (*Journey to the East*) kitabından esinlenen Matteo manevi olarak aydınlanmak ve hakikatin ilahi boyutuna ulaşmak istemektedir. Herman Hesse'nin söz konusunu kitabını okuduktan sonra yapmak istediği tek şey kendisiyle ailesi arasına mesafe koymaktır. "Matteo evinden kaçarak çatıya tırmanan bir erkek kedi gibiydi" (Desai, 1995, s. 28) ve yatağında uyumak yerine zemindeki eski bir kilim üzerine uzanmayı tercih ediyordu. Bu amaçla çıktığı Hindistan yolculuğunda kendisini alışık olmadığı farklı bir kültürel ortamda bulan Matteo psikolojik dünyasında olumsuz etkiler oluşturulan yalnızlık deneyimleri sonrasında ailesine ve kültürüne yabancılaşır.

Matteo'nun eşi olan Sophie karakteri kocasının garip bir arayış sonrası ailesi ile olan irtibatını kesmesinden dolayı kendisini yalnız

hissetmektedir. Kocasına olan özleminden dolayı anavatanı Almanya'dan ayrılmayı bile göze alan Sophie tamamen farklı bir kültür ortamına sahip Hindistan'da yabancılaşmanın ızdırabını yaşayan bir öteki konumundadır. Hindistan'daki kast sistemi içerisinde yabancıların bir parya gibi nasıl küçük görüldüğünü şu şekilde dile getirir:

Yemekler Hintli vatandaşlara yemek salonlarında servis edilirken yabancılara dışarıdaki verandalar üzerinde tek bir kez kullanıldıktan sonra çöpe atılan plastik tabaklarda servis edilir. Bir diğer ifadeyle, Hintli vatandaşların çevreyi kirletme gibi bir şansları yoktur (Desai, 1995, s. 87).

İki çocuğuyla beraber yabancı olduğu bir ülkede varoluşsal bir anlamda bunalım yaşayan Sophie için yalnızlık ve yabancılaşma yaşamak zorunda bırakıldığı bir işkence durumunu andırmaktadır. Kocasının ilahi hakikatin sırrına ulaşabilmek için çıktığı mistik bir yolculuk sonucunda yaşamın anlamını keşfetmeyi amaçlaması Sophie'nin yaşamın anlamsızlığını sorgulamaya başlamasına neden olmaktadır. Kocasıyla beraber olma arzusu nedeniyle bulunmak zorunda kaldığı Hindistan'da ciddi anlamda kimlik bunalımları yaşayan Sophie kendi kültürel değerleri doğrultusunda yaşamak istediği için Hindistan'dan ayrılmayı hedeflemektedir: Yaşayamam, burada bu hayvanat bahçesinde yaşayamam. Ayrılmak istiyorum. Kendim gibi olmak istiyorum (Desai, 1995, s. 53). Sophie, kimlik ve yalnızlığın elinde sıkıca mahsur kaldığı için yabancılaşmanın kurbanıdır. Hindistan'ı yaşamak için korkunç bir kafes olarak hisseder ama sonunda bir şekilde, içsel farkındalığı sayesinde kocasının ayak izlerini takip etmeye karar verir.

Modern sanayi toplumunun varoluşsal problemlerinden etkilenmiş bir yazar olarak Anita Desai'nin romanlarında üzerinde durmaya çalıştığı en önemli nokta insan yaşamı üzerine varoluşsal bir bakış açısı oluşturabilmektir. Kendi öz benliğinin farkına vararak tamamlanmış ruhani bir kimlik oluşturmak isteyen Matteo kısmen de olsa yaşamın hakikatine ve benliğin özüne ulaşma noktasında hedefine varmış gibi görünmektedir. Hâlbuki yaşamın monoton bir şekilde aktığı bu küçük Ashram şehrinde kendi arkadaş çevresinden uzak bir şekilde insanların ilgisizliği arasında yalnızlaşmanın da etkisiyle Sophie kendisini yabancılaşmış bir öteki gibi algılamaktadır: "Bu durumda o kimdir? Hintli gibi görünüyor, Hintli gibi konuşuyor, fakat Hintli değil. Peki, öyleyse o kimdir? " (Desai, 1995, s. 131).

THE ZIGZAG WAY ROMANINDA GÖÇ VE YABANCILAŞMA

Anita Desai'nin 2004 yılında yayımlanan son romanı *The Zigzag Way*'de önceki romanlarından farklı olarak eski bir İspanya sömürgesi olan Meksika mekân olarak kullanılmıştır. Sömürgecilik ve göç deneyimleriyle geçmişî nostaljik bir biçimde tanımlama amacı taşıyan romanda melez ve diasporik

kültürlerin karışımı sonucu ortaya çıkan kimlik bunalımları ve sömürgecilik sonrası süreçte küreselleşme ile beraber bireyin yabancılaşması anlatılmaktadır.

Romanın başkarakteri Eric göç üzerine yazdığı tez çalışmasını biraz daha ayrıntılı bir şekilde ele alarak bir kitap yazmayı düşünmektedir. Aslen İngiltere'nin Cornwall bölgesinden olan ve şu an Amerikan vatandaşı olarak yaşamını sürdüren Eric aile köklerinin tam olarak nereye dayandığı ile ilgili kafasında oluşan soru işaretlerini gidermek istemektedir ve babasından bu konuyla ilgili olarak bilgi alır: Babama Meksika'ya gideceğimizi söylediğimde bana daha önce bilmediğim bir şeyi söyledi: orada doğmuş olduğumu. Bunu bana daha önce hiç söylememişti (Desai, 2006, s. 24). Dedesinin çok eski zamanlarda bir madenci olarak Meksika'ya gittiğini ve eşinin ölümüyle beraber tekrar İngiltere'ye döndüğünü öğrenen Eric birçok farklı kültürden insanın yaşadığı egzotik bir ülke olan Meksika topraklarına üzerinde çalıştığı teziyle ilgili daha çok bilgi elde edebilmek için gidiyor gibi gözükse de aslında babasının daha önce kendisine niçin aile kimliğinin temellerinin bulunduğu yerden bahsetmediğinin sırrını bulmak amacıyla gider: Sanırım bunun nedeni bu konuda hiçbir şey hatırlamaması. Bebekken İngiltere'ye götürülmüş ve orada büyütülmüş. Meksika onun için bir masaldan ibaret (Desai, 2006, s. 25).

Yüzyıllar içerisinde göçmenlerin kişisel tarihleri, dini adetleri, inançları ve kültürel değerleri ile şekillenen Meksika'nın melez kültüründe farklı bir macera arayışındaki genç bir Amerikalı yazar olan Eric'in öz yurdu İngiltere'den Amerika'ya yaptığı göçün ardından şimdi de Meksika'ya doğru yola koyulması ona büyük bir kimlik bunalımı yaşatmaktadır. Arkadaşı Em'in "Meksika'yı tanımıyorsun, oraya daha önce hiç gitmedin, senin için doğru yer olmadığı da ortaya çıkabilir. Sonuçta sen Amerikalısın" (Desai, 2006, s. 18) uyarılarına kulak asmayan Eric, zamanla farklı kültürler arasında yaşadığı arada kalmışlık sonucunda içerisinde bulunduğu yabancılaşmanın farkına varmaktadır:

Eric, bunun ona acı veren anılardan mı, yoksa suskunluğundan mı kaynaklandığını bilemiyordu. Belki babasının yaşadığı gibi bir göç yaşayan ve Yeni Dünya'da yeni bir başlangıç yapan birisinin anılarını ve nostaljiyi, fazla bavullar gibi geride bırakması gerekiyordu (Desai, 2006, s. 37).

Romanda olay örgüsü Meksika'da geçmesine rağmen karakterlerin hiçbiri Meksikalı değildir. Desai'nin romanı Meksika'nın yabancı kültürel ortamında kaybettiği aile köklerini bulmaya çalışan Avrupalılar ya da Amerikalılar ile ilgilidir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da faşist ideolojinin baskılarına dayanamayıp Meksika'ya göçmen olarak giden Dona Vera, ne İngilizce'yi ne de İspanyolca'yı tam anlamıyla konuşabilmektedir.

Bağımsızlık mücadelelerine ciddi anlamda destek olduğu Huichoi⁵ Kızılderililerinin diliyle bile konuşamayan Dona Vera kendi öz kültüründen uzaklaşması sonucunda "yabancı bir dünyaya açılış sunan bir dışarıklık, bir yabancı" (Desai, 2006, s. 71) olarak nereye aidiyet duygusu besleyeceği konusunda belirsizlik yaşamaktadır.

Modern bireyin yaşadığı yerinden edilmişlik ve yersiz yurtsuzluk duygusunun cisimleşmiş hali olan Eric, babasının Meksika'da doğmuş olduğunu kendisinden öğrenince büyük bir şaşkınlık hissine kapılır. Babasının nerede olduğunu bile bilmeyen Eric modern bireyin yaşadığı köksüzlük duygusunun hangi seviyede gözler önüne serer: "Geçmiş burada canlıydı, karanlıklar içinde ve yer altındaydı ama aynı zamanda elle tutulabilir haldeydi. (...) Kim olduğunu görmek için etrafına bakındı" (Desai, 2006, s. 114).

Eric, büyükbabasının Meksika'da gümüş madenlerine macera arayışı nedeniyle mi yoksa maddi bir kazanım elde etme amacıyla mı gittiği konusunda tereddüt yaşamaktadır. "Büyükbabasının Kızılderililer ile olan ilişkisini de çıkaramadı. Onlar gibi çalışmış olamazdı. Kazanç elde etmesine rağmen madenlerde hissesi de yoktu. Buraya gelme nedeninin ne kadar sadece gereksinime, ne kadar maceracılığına bağlıydı? " (Desai, 2006, s. 88). Kafasındaki bu tereddütleri silmek için gittiği Meksika'da farklı kültürel değerlere sahip insanların arasında ne yapması gerektiğini bilemeyen Eric kendi geçmişinin izlerini ararken benliğine yabancılaşır:

(...) mekân ve hareket özgürlüğü kazanmıştı ama neye karşı olduğunu keşfedemedi. Geçmişin izlerini sildiği belliydi, deri değiştiren sinsi ve bilinmezlerle dolu bir yılan gibi yoluna devam etmişti. Onun yaptığı buydu, kendisi ise tam tersini kazanma mücadelesi veriyordu: eski bir yolu tekrar bulmak ve onu takip etmek- nereye kadar? Bunu henüz bilmiyordu (Desai, 2006, s. 98).

Sürekli olarak bir arayış içinde olan ve yaşamın bilinmezleri arasında kaybolup gitmek istemeyen Eric bilmediği, yabancı olduğu bir ülkede geçirdiği sürecin sonunda aynı anda hem köklü hem de köksüz olma duygularını bir arada yaşamaktadır. Yirminci yüzyılda Boston'da ortaya çıkan göç ve göçmen dalgaları üzerine yaptığı tez çalışmasına ek materyaller bulmak için fakülteden arkadaşı olan Em isimli bir kızla Meksika'ya bir araştırma gezisi düzenleyen Eric, bu gezinin sonrasında öz yurdu İngiltere ile

---

⁵ 1722'de İspanyollar tarafından fethedilen topraklarda oturan ve Meksika Kızılderilileri diye de anılan Huichoiler, kendilerine aşılacak istenen yabancı kültüre karşı daima büyük bir direniş göstererek kültürlerine bağlı bir halktır.

baba yurdu Meksika arasında yaşadığı arada kalmışlık duygusu nedeniyle kendisini yabancılaşmış gibi hissetmektedir:

Cornwall'da şömenin önünde diz çökmüş haldeki çocukluğunun yanına Meksikalı köklerini de ekledi, koyu sarı ve boz rengi ile dağ manzarasının dramatik morları ve kırmızıları. Ressam kendinden emin fırça darbeleriyle bunu yansıtmayı kesinlikle başarırdı ama yine de bir şey eksik kalırdı. Eric ne olduğunu tam olarak çıkaramıyordu ama bir köşedeki boşluğu açıkça görebiliyordu, bir is lekesi veya bulanıklık gibi. O boşluğu doldurabilecek bir şey ararcasına uzaklaştı (Desai, 2006, ss. 158-159).

Kimliğin dört bir yana savrulmuş parçalarını bir araya getirmek için yaptığı girişimlerden beklediğini bulamayan modern bir bireyin bütüncül kimlik algısına ulaşabilme fikrinin günümüzün küreselleşen dünyasında bir hayal olduğunu ifade eden roman, sömürgecilik sonrası dönemde birden fazla kimliğe sahip olan bireylerin yaşadığı varoluşsal karmaşayı dile getirmektedir.

SONUÇ

Kimliğin ve yabancılaşmanın modern dünyanın sorunsal haline gelmesinde en önemli belirleyicilerden olan kültür kavramı varoluşun devamını sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Anita Desai'nin eserlerine bakıldığında kültürün bir insanın özgürce seçip hayatına uyguladığı yaşam biçimi olmasından çok seçme şansının olmadığı, toplum içinde kabul görebilmek için benimsemek zorunda bırakıldığı bir baskı unsuru olarak yansıtıldığı görülmektedir. Özellikle sömürge sonrası toplumlarda ortaya çıkan başkalaşım ve köksüzlük hâli "kentsel popüler kültürün, hibrid (melez) özellikleri ağır basan bir kültür" (Özbudun, 2014, s. 374) haline gelmesine neden olmuştur. Sömürgecilik sonrası süreçte bağımsızlıklarını kazanan sömürgeleştirilmiş toplumların bireyleri ne doğdukları ülkeye ne de yaşadıkları ülkeye aidiyet besleyemedikleri için kendilerini melezlik durumunun içinde bulmuşlardır. Özellikle sömürge haklarının maruz kaldığı ötekileştirilmenin kendilerinde yol açtığı kimlik bunalımı ve sonrasında yaşadıkları yabancılaşmanın bu melezlik durumunun oluşmasına yol açtığı gerçeğinden hareket eden T. S. Eliot "her ülkenin bir insana vatan, bir başkasına da sürgün yeri olduğunu"⁶ ifade ederek küreselleşen modern dünyanın bireylerinin hem aidiyet hem de aidiyetsizlik duygularını beraber yaşadığını ifade etmektedir:

Desai'nin romanlarındaki karakterler kendilerini çeşitli nedenlerle sürekli bir göç yolculuğu içinde bulurlar ve bunun

⁶ T. S. Eliot, Afrika'da ölen Hintliler için.

sonucunda elde etmeyi arzuladıkları bütünlüklü bir benlik yerine parçalanmış bir benliğe sahip olurlar. Ülkelerinden ayrılarak gittikleri yerlerde ikinci sınıf bir birey olarak kabul gören Baumgartner, Eric ve Sophie aradıkları bütünlüğü bulamadıkları gibi, göç etmeden önceki vatanlarıyla olan bütünlüğe de bir daha ulaşamazlar. Özellikle Baumgartner, sahip olduğu koyu ten rengi nedeniyle bir sömürge ülkesinin vatandaşı olarak görüldüğü için durum onun için daha sancılı bir durum almaktadır, çünkü o kendi ülkesinde bir başka kültürün dayatması altında zaten kendisine yabancılaşmıştır. Geçmişten, zamandan ve kendilerini bir yere ait hissetmelerini sağlayan tarihten kopan karakterler sadece terk ettikleri değil, aynı zamanda gittikleri ülkeden de koparlar. Bu kopuş Hintli düşünür Homi Bhabha'nın da belirttiği gibi, karakterlerin kendilerini küçük aralıklı karşılaşma alanlarında, iki-arada-bir-dere (in between spaces) yaşadıklarını düşünmelerine neden olarak yeni kimlik göstergelerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. (Shayegan, 2013, s. 60). Dolayısıyla, hem kendi toplumlarında hem de göç ettikleri toplumda kabul edilmeyen karakterlerde boşluk, aidiyetsizlik ve yabancılaşma hissi ortaya çıkarak kendilerini arada kalmış bulmalarına neden olur.

Göçlerle beraber çok kültürlü bir ülke konumuna gelen Meksika'ya göç ettikten sonra Eric kendisini diasporik bir özne olarak görmeye başlar. Bu çok kültürlü ülke içinde melezleşmeler ve asimilasyonlar olabildiği gibi kişilik bölünmeleri ve aidiyet duygusunda sıkıntı da göçmenler tarafından hissedilen bir durumdur. Bu süreç içinde sömürgecilik sonrası durum içerisinde olan Eric kişilik ve kimlik arayışı içine girer ve kendisini yeniden tanımlama ihtiyacı hisseder. Bütün bu kendini tanımlama çabaları başarısızlıkla sonuçlanan Eric açısından yabancılaşma kaçınılmaz bir son olarak kendini gösterir.

Baumgartner için ırkçı tavırlara maruz kaldığı yaşadığı yerden göçmek hem olumlu hem de olumsuz anlamlar taşımaktadır. Olumlu olan yanı kendisini yeni ve bütüncül bir benlik içinde bulacağı düşüncesidir. Bu umutla gittiği Hindistan'da bile öteki olarak görülmekten kurtulamayan Baumgartner negatif benlik algısını sürdürmeye ve kendi benliğine yabancılaşmaya devam eder. Baumgartner, her iki kültürü de bilen ve bu kültürlerin bir parçası olan biri olarak ne Almanya'da yaşadığı günleri untabilmektedir ne de Hindistan'da kendisini tam olarak bulabilmekte ya da ifade edebilmektedir. Dolayısıyla her iki kültüre de biraz yabancılaşmaktadır. Bu durumda onu sömürgecilik sonrası dönemin en belirgin özelliklerinden olan arada kalmışlık konumuna sokmaktadır.

Kendi içinde zaten farklı bir kültürün özelliğini barındıran Sophie ve Matteo, mutluluğun ve yaşamın sırrını bulmak için gittikleri ülkede yine kendi içinde çoktan bölünmüş, parçalanmış, ikili ve arada kalmış bir bütünlüksüz benliklere sahiptirler. Doğal olarak, sömürgecilik sonrası göç eden birey, kendi içinde çok kültürün bir sese sahipken, çok kültürün dilini konuştuğunu da fark eder: kısaca hem kendi kültürünün hem de sömürgeci kültürün özelliklerini içinde barındırır. Bu durumda, ne terk ettiği ne de gittiği kültürün artık tam bir parçasıdır. Aslında, ne terk ettiği ne de gittiği kültüre tam olarak aittir. Böylece, her iki kültür de onu kendisinin ötekisi yapar ve onu ötekileştiren bu kültürler içinde o da kendisini bu kültürlere, yaşadığı çevreye ve kendisine yabancı hisseder.

Doğu halkları ile Batı toplumları arasındaki karşılıklı ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler temelinde varlığını sürdüren sömürgecilik, İkinci Dünya Savaşı sonrasında zamanla yok olma sürecine girmiştir. Bağımsız olmalarının bağımsız bir birey olmaları için yeterli olmadığına farkına varan sömürge toplumları söz sahibi bireyler olabilmek için göç etseler de sahip oldukları kimlikleri nedeniyle hor görülüp dışlanmak kendilerini yabancılaşmanın derin çukurlarına gömer. Kendine ve toplumuna karşı aidiyet duygularından yoksun bırakılan, insan onurunu ve gururunu ayaklar altına alan Batı'nın sömürgeci zihniyeti içinde sürekli olarak ezilen ve toplum dışına itilen sömürgeleştirilmiş toplumların bireyleri açısından yabancılaşma kaçınılmaz bir süreç halini almıştır. Doğup büyüdükleri ülkelerinden çeşitli sebeplerle başka ülkelere göç eden Desai'nin karakterleri kendi kimlikleri ile göç ettikleri ülkenin kimliği arasında sürekli olarak gelgitler yaşadıkları için onlarla ilgili olarak "kolonyalist gerçek milliyetinden emin olamaz" (Memmi, 2014, s. 80) çıkarımında bulunmak doğru bir yaklaşım olacaktır.

KAYNAKÇA

Akilla, M. ve Phil, M. (2013). Quest for Travel in Anita Desai's Journey to Ithaca and The Zigzag Way. *Language in India*. 13 (9): 19-26.

Clement, A. (1995). "The Centre Can Not Hold: The Vulnerable World of Anita Desai", içinde *Indian Women Novelists*. R. K. Dhawan (Der.) New Delhi: Prestige Books. 1 (3).

Desai, Anita. (1988). *Baumgartner's Bombay*. London: Penguin.

Desai, Anita. (1995). *Journey to Ithaca*. Naida: Random House Publishers India Private Limited.

Desai, Anita. (2006). *Zikzaklı Yol*. Çev. Özge Özköprülü. İstanbul: GOA Yayınevi.

Eliot, T. S. (1987). *Kültür Üzerine Düşünceler*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kundu, Rama. (2007). The Lure of the 'Other': Frustration and/or Fulfillment. *Jaydipsinh Dodiya (Der.) Critical Essays on Anita Desai's Fiction*: içinde 161-174. New Delhi: IVY Publishing House.

Lavanya, S. B. (2013). Pen Prints of the Literary Legend Anita Desai- An Overview. *The Journal for English Language and Literary Studies*. April-June: 1-8.

Memmi, Albert. (2014). *Sömürgeci ve Sömürgeleştirilenin Portresi*. Çev. Şen Süer, İstanbul: Versus Kitabevi.

Newman, Julie. (1990). "History and Letters: Anita Desai's Baumgartner's Bombay", içinde *Postcolonial Literatures: Achebe, Desai, Walcott*. Michael Parker ve Roger Starkey (Der.) Hampshire ve London: Macmillan. 30 (1): 37-46.

Özbudun, Sibel. (2014). *Antropoloji Gözüyle: Sınıf, Kültür, Kimlik Yazıları*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Pabby, D. K. (2005). *The Fiction of Margaret Laurence and Anita Desai: Discourse in Alienation*. New Delhi: Prestige Books.

Prasad, Hari Mohan. (1981). "The Theme of Exile in Indo-English Novel" içinde *Alien Voice: Perspectives on Commonwealth Literature*. Avandhesh K. Srivastava (Der.) Lucknow: Print House.

Rushdie, Salman, (1991). "Anita Desai", içinde *Imaginary Homelands*, London: Granta Books.

Shayegan, Daryush. (2013). *Melez Bilinç*. Çev. Haldun Bayrı, İstanbul: Metis Yayınları.

The Cultural Dots, <http://webcache.googleusercontent.com/connecting>, (18.11.2018).